

گیاهان دارویی استان لرستان

شهلا احمدی¹، پرویز باباخالو³، محمد علی کریمی فر²

- 1- مرکز تحقیقات داروهای گیاهی رازی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان
- 2- مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان لرستان
- 3- عضو هیئت علمی مؤسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع کشور

یافته / دوره یازدهم / شماره 5 / زمستان 88 / ویژه نامه گیاهان دارویی

چکیده

Ø مقدمه: این پژوهش در واحد گیاهان دارویی و محصولات فرعی، مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان لرستان به مدت 6 سال به اجرا درآمد. هدف از این کار جمع آوری و شناسایی گیاهان دارویی موجود در استان لرستان، تعیین رویشگاهها، پراکنش، فرم رویشی، استفاده های سنتی، اندام مورد استفاده، روش استفاده، ویژگی های گیاه شناسی، نام محلی، نام فارسی و نام علمی گیاهان مذکور بوده است.

Ø مواد و روش ها: در همین راستا اقدام به استخراج لیست گیاهان دارویی گزارش شده از استان در منابع مختلف، شناسای افراد بومی صاحب نظر گیاه درمانی در استان و در نهایت جمع آوری و شناسایی گیاهان از سطح استان گردید.

Ø یافته ها: در مجموع 151 گیاه دارویی از سطح استان جمع آوری و شناسایی گردید، که این گیاهان متعلق به 63 تیره و 90 جنس می باشند، بیشترین گونه های جمع آوری شده متعلق به تیره های *Labiatae*, *Compositae*, *Leguminosae*, *Liliaceae*, *Rosaceae* و *Umbelliferae* است.

Ø بحث و نتیجه گیری: طبق بررسی های بعمل آمده در منابع مختلف 96 گونه گیاهان دارویی از استان گزارش گردیده بود. که در طی این تحقیق 151 گونه گیاه دارویی از سطح استان جمع آوری و شناسایی گردید. در مقایسه با گیاهان دارویی جمع آوری شده در استان های بوشهر 70 گونه (7)، هرمزگان 113 گونه (8)، مرکزی 144 گونه (9)، کردستان 144 گونه (10)، تنوع بیشتری نشان می دهد اما در مقایسه با استان های زنجان 163 گونه (11)، همدان 315 گونه (12)، قزوین 250 گونه (13)، به نظر می رسد که از تنوع کمتری برخوردار است.

Ø واژه های کلیدی: گیاهان دارویی، مواد موثره، لرستان

آدرس مکاتبه: خرم آباد، خیابان کشاورزی، مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی لرستان
پست الکترونیک: shahlaahmadi@yahoo.com

مقدمه

تاچند دهه گذشته آنچه که بعنوان دارو مورد استفاده قرار می‌گرفت از منابع طبیعی و بطور عمده از گیاهان بدست می‌آمد. با پیشرفت سریع علوم داروهای سنتزی در بسیاری موارد جایگزین گیاهان دارویی شدند. تجربه نشان داد که داروهای سنتزی با تمام کارائی مورد توجه، اثرات نامطلوب بسیاری همراه دارند و روشن گردید که کمتر ماده خالصی وجود دارد که دارای اثرات سوء نباشد، به همین دلیل امروزه استفاده از گیاهان دارویی مورد توجه بسیار قرار گرفته است.

اما استفاده صحیح از گیاهان دارویی مشروط به وجود اطلاعات دقیق و عملی است که متأسفانه بر اثر مرور زمان و به علت دخالت افراد ناآگاه و سودجو منحرف گشته و مطالب غیر واقعی به آنها اضافه شده است که باید آنها را از هم جدا نمود.

تحقیق در زمینه شناخت گیاهان دارویی استان، تلاشی در جهت پاسخگویی به نیاز وسیع جامعه برای شناخت خواص و کاربرد گیاهان مفید می‌باشد. همچنین اجرای این طرح‌ها درحقیقت به منزله زیر بنایی است که راه را برای تهیه طرحها و پروژه های تحقیقاتی دیگر مانند تعیین مواد موثره و کشت و اهلی کردن گیاهان دارویی را آسان می‌نماید.

استان لرستان با مساحتی نزدیک به $28329 + 100$ کیلومتر مربع دارای حدود 2 میلیون هکتار منابع طبیعی است که از این مقدار 649 هزار هکتار بصورت اراضی مرتعی و 885000 هکتار جنگل است. همچنین از نظر آب و هوایی دارای چهار اقلیم متفاوت (نیمه خشک، نیمه مرطوب معتدل، نیمه مرطوب سرد و اقلیم ارتفاعات) است.

با توجه به وضعیت خاص پستی و بلندی‌های استان که دارای حداقل ارتفاع 330 متر در منطقه پل زال و حداکثر 4050 متر در اشترانکوه می‌باشد و آب‌های سطحی فراوان و مخازن غنی آب زیر زمینی، وجود بیش از $1/5$ میلیون هکتار

جنگل و مرتع و اقلیم متنوع سبب تنوع چشمگیر فلور استان شده است، بطوریکه تاکنون درفلور ایرانیکا بیش از 1200 گونه گیاهی از استان گزارش گردیده است. تاکنون 600 گونه گیاهی توسط قهرمان (1) و مبین (2) از استان لرستان گزارش گردیده است. در بررسی بعمل آمده در کتب و منابع دارویی 96 گونه گیاه دارویی از استان گزارش گردیده است.

لرستان در غرب ایران بین 46 درجه و 51 دقیقه تا 50 درجه و 3 دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و 32 درجه و 37 دقیقه تا 34 درجه و 22 دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار گرفته است. در حدود 60 درصد کل استان را اراضی کوهستانی تشکیل می‌دهد. همچنین اراضی تپه‌ای مساحتی معادل $15/5$ درصد از کل استان را شامل می‌گردد، که شیب آن 25 تا 100 درصد می‌باشد. خاک این اراضی به علت وضعیت خاص توپوگرافی و شرایط آب و هوایی، تخریب منابع طبیعی، کشت و کار غلط و چرای بی روه دارای فرسایش شدید می‌باشد. مهمترین کوه‌های استان لرستان عبارت از اشترانکوه با ارتفاع 4050 متر در الیگودرز، کوه گرین با ارتفاع 3623 متر بین بروجرد و اشترینان، کوه کمر بسته با ارتفاع 3200 متر در الیگودرز، هشتاد پهلوی با ارتفاع 2991 متر در جنوب خرم‌آباد، سفید کوه با ارتفاع 2931 متر در شمال غرب خرم‌آباد، همچنین کوه های کبیر کوه، قالیکوه، ورخاش، خرگوشناب، پشتکوه، بلوران، سرداب، گریوه است. بزرگترین و مهم‌ترین دشت‌ها و جلگه‌های استان عبارت از دشت سیلاخور در شمال غربی استان با قریب 70 هزار هکتار، دشت الیگودرز در شرق استان با 60 هزار هکتار، دشت کوه‌دشت در غرب استان با 40 هزار هکتار، دشت الشتر در شمال استان با مساحت 30 هزار هکتار، همچنین دشت کرگاه در جنوب شهر خرم‌آباد، ازنا در شرق خرم‌آباد، چغلوندی، نور آباد، طرهان و ناوه در شمال استان است. به علت وضعیت خاص پستی و بلندی‌های استان

پرس و خشک گردیده و در نهایت بر روی کاغذ گلاسه چسبانده شدند. از هر نمونه گیاهی مقداری بصورت خشک تهیه و در کلکسیون نگهداری گردیده‌اند. جهت شناسایی علمی نمونه های گیاهی از منابع گیاه شناسی (Flora iranica (3) و فلور ترکیه (4)، فلور ایران (5) و... استفاده شده است و در نهایت نمونه ها جهت شناسایی دقیق تر و تأیید شناسایی های صورت گرفته به ستاد موسسه ارسال و توسط مشاور گیاه شناسی طرح، شناسائی صورت گرفت. در هنگام جمع آوری گیاهان در خصوص نام محلی و موارد مصرف گیاهان مذکور اطلاعات موجود از ساکنین محل اخذ گردید. علاوه بر این با استفاده از کتاب و نسخ دارویی اطلاعات موجود تکمیل گردید.

یافته ها

در طی این پژوهش 151 گونه گیاهان دارویی از سطح استان جمع آوری و شناسایی گردید که نام علمی، نام های فارسی و محلی گیاهان جمع آوری شده، محل پراکنش و بخش های مورد استفاده آنها در جدول 1 آورده شده است. لازم به توضیح است که بر طبق بررسیهای بعمل آمده در منابع مختلف 96 گونه گیاهان دارویی از استان گزارش گردیده بود. گیاهان دارویی جمع آوری شده متعلق به 63 تیره و 90 جنس می باشند، بیشترین نمونه متعلق به تیره های *Lamiaceae*, *Asteraceae*, *Papilionaceae*, *Umbelliferae*, *Cruciferae*, *Anacardiaceae* , *Rosaceae* و *Liliaceae* بوده (جدول 3) و شامل 26٪ درخت و درختچه، 26٪ یک ساله، 38٪ چند ساله و 8/2٪ علفی دوساله می باشند. برخی از این گیاهان دارای موارد مصرف خاص در استان هستند (جدول 2) که در منابع مختلف به چنین موارد مصرفی اشاره نشده است.

لرستان و وجود مخازن غنی در طبقات آهکی و آبدهی چشمه های کارستیک (بین 200 لیتر تا سه متر مکعب در ثانیه) این استان حوضه آبریز علیای رودخانه های دز و کرخه را تشکیل می دهد و حدود 96 درصد سطح استان در محدوده آبریز این دو رودخانه قرار داشته و بخوبی از نعمت آب سطحی بهره مند است. تغییرات سالانه دما از الگوی جهانی عرض های میانه پیروی می کند و وابسته به تغییرات زاویه خورشید است و همانند الگوی دیگر نقاط عرض های میانه زنگوله مانند است. بطوریکه میانگین دمای ماهانه از ژانویه (دی) تا جولای (تیر) سیر صعودی داشته و از آن پس شروع به کاهش می کند و در تمام منطقه دی و تیر به ترتیب سردترین و گرمترین ماه های سال هستند.

تعداد ماه های گرم یعنی ماهایی که دمای متوسط روزانه آنها از 20 درجه بیشتر است از دو ماه در ایستگاه دره تخت تا هفت ماه در ایستگاه تنگ پنج متغیر است. حداکثر بارندگی ماهانه در مناطق با ارتفاع کمتر در دی ماه در مناطق با ارتفاع بیشتر در آذر یا بهمن رخ می دهد و در کل استان چهار ماه از سال خرداد تا شهریور بارندگی در حد صفر است. علت این عدم ریزش باران در فصل گرم سال، وجود پرفشارهای جنب حاره ای است که از ورود توده های هوای غربی به منطقه جلوگیری می کنند.

مواد و روش ها

جهت اجرای این طرح در ابتدا با استفاده از منابع موجود اقدام به استخراج لیست گیاهان دارویی گزارش شده از استان گردید. سپس با توجه به شرایط اقلیمی، استان به سه منطقه آب و هوایی، سردسیر، معتدل و گرمسیر تقسیم طبق جدول زمان بندی شده اقدام به نمونه برداری گردید. جمع آوری نمونه های گیاهی از سطح استان در حالتی که گیاه کامل (دارای ریشه، ساقه، برگ و گل و حتی الامکان میوه) باشد، انجام گرفت. سپس گیاهان مذکور

جدول شماره 1- گیاهان دارویی جمع‌آوری شده در استان لرستان

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
<i>Achillea philla</i>	علفی	بومادران	برنج داس	سرشاخه‌های گل‌دار	نوژیان
<i>Achillea wilhelmsii</i>	علفی	بومادران	برنج داس	سرشاخه‌های گل‌دار	ریمله، ویسیان، نوژیان
<i>Adiantum capillus veneris</i>	پایا و چندساله	پرسیاوش	کمر‌آویز	برگها	معمولان، یافته، بیشه
<i>Allium cepa</i>	علفی	پیاز	پیاز	پیاز	گیاه زراعی
<i>Allium hirtifolium</i>	علفی	موسیر	ذیل	پیاز	تاف، قالی کوه، چغلوندی، گهر
<i>Allium jesdianum</i>	علفی	پیاز یزدی	بن‌سرخ، سرپا	برگ	سفید کوه
<i>Allium sativum</i>	علفی	سیر	سیر	پیاز	کوه‌دشت چغابلی، زاغه پازگنه
<i>Altea officinalis</i>	علفی، پایا	گل ختمی	گل هیرو	گل، ریشه	تخت‌چان میشوند، پل زال، شول آباد، نورآباد، ملاوی
<i>Amygdalus lycioides</i>	درختچه	بادامک	ارجن، ارژن	صمغ	پل دختر، چغلوندی، چشمه‌علی
<i>Amygdalus scoparia</i>	درختچه	بادام تلخ	بایم تلونه	بذر	مدبه، معمولان، ملاوی، پل دختر، تشکن، کاظم گاو مرده
<i>Anchusa italica</i>	علفی دوساله	گونه‌ای گاوزبان	گل گاو زوو	برگ، گل	چمشک، شوراب، تنگ فنی
<i>Angalis arrensis</i>	علفی یکساله	آناغالیس	-	کلیه اندام های گیاه	کولکنی، کوه‌دشت تنگ کبود، دربند کبود، واشیان، نوژیان، خرم‌آباد
<i>Arectium lappa</i>	علفی	بابا آدم	-	ریشه	بروجرد، ونایی
<i>Artemisia annua</i>	علفی یکساله	درمنه	خرس داری	اندام های هوایی	خرم‌آباد
<i>Artemisia haussknechti</i>	خشبی چند ساله	درنمه زاگرسی	-	اندام های هوایی	نوژیان، نور آباد، زاغه
<i>Artemisia persica</i>	چندساله	درمنه	جوشن	سرشاخه‌های گل‌دار، گل	گرین
<i>Astragalus adscendens</i>	چندساله	گرخوانسار	گون گزی	گون	قالی کوه، آق بلاغ، چغلوندی
<i>Astragalus sp</i>	علفی، یکساله	گونه‌ای گون	ناخنک	میوه	خرم‌آباد، ویسیان
<i>Berberis integrima</i>	درختچه‌ای	زرشک	زرشک	میوه	ازنا، ونایی
<i>Beta vulgaris</i>	علفی	چغندر	چغندر	ریشه غده‌ای	بصورت زراعی در بروجرد و مناطق اطراف آن
<i>Bieberateinia multifida</i>	علفی چند ساله	آرمک	-	ریشه	سفیدکوه، الیگودرز، نوژیان
<i>Bongardia chrysozonum</i>	علفی، پایا	سینه کبکی	سرخ داری	پیکرورویشی، میوه	الشتر، پل دختر، بولنار، رومشکان، سراب، تخت، معمولان، ریمله
<i>Bryonia dioica</i>	چندساله	فاشرا	-	ریشه	یافته

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
<i>Buplerum falcatum</i>	چندساله	چتر گندمی	-	برگ و بذر	گرین، اشترانکوه
<i>Capparis spinosa</i>	درختچه‌ای	elf مار	شمی شیطونی	پوست ریشه	ملاوی، خرم‌آباد، شوراب، تشکن
<i>Capsella bursa pastoria</i>	علفی، یکساله	کیسه کشیش	-	تاج برگدار	شرق خرم‌آباد، ملاوی
<i>Cardaria draba</i>	علفی، پایا	ازمک	-	بذر	پل هرو، پل دختر، خرم‌آباد، الیگودرز
<i>Celtis caucasica</i>	درختی	داغداغان	تایی	میوه وشاخه و ریشه	نوژیان، سفیددشت، ملاوی، چگنی
<i>Cerasus manalab</i>	درختی	محلَب	ملهو	میوه، بذر	گهر، خرم‌آباد، اشترانکوه، شول‌آباد، هسکوان
<i>Cerategus monogyna</i>	درختچه‌ای	زالزالک	گیرچ	میوه	واشیان، خرم‌آباد
<i>Cersis siliquasterum</i>	درختچه‌ای	ارغوان	ارغو	گل، ریشه	معمولان
<i>Cherozophora obliqua</i>	پایا	گل داغ	گل داغ	سرشاخه‌ها	کوه‌دشت کونانی، هسکوان، چغلوندی، خرم‌آباد، پل دختر
<i>Cichorium intybus</i>	علفی، پایا	کاسنی	چفچغه	گل و ریشه	نوژیان، الیگودرز، چگنی، پانسار، زاغه
<i>Clematis orientalis</i>	پایا	کله ماتیس	,	جوانه تازه، برگ	گرین، خرم‌آباد، ازنا، گهر
<i>Colchicum speciosum</i>	پایا	گل حسرت،	گل گاو جفت	پیاز	گریت، هفت چشمه، معمولان، ریمله
<i>Convulvus arvensis</i>	علفی یکساله	پیچک صحرائی	پیچک	برگ، گل، بذر، ریشه	الشر، ویسیان، نورآباد، سفید کوه، معمولان، دره اسپر
<i>Coronilla varia</i>	علفی یکساله	یونجه باغی	,	برگ، بذر	خرم‌آباد، الشتر
<i>Crocus hassknechtii</i>	پایا	گونه‌ای زعفران	پیشوک	پیاز	ازنا، بیشه
<i>Cuscuta monogyna</i>	علفی یکساله	سس تک‌بذر	دلیمه	گیاه گلدار	الیگودرز، الشتر، گهر، گرین کاکارضا، کهمان، تیان
<i>Cynodon dactylon</i>	علفی چند ساله	مرغ	مرغ	مرغ	خرم‌آباد، سفید کوه
<i>Daphne mucronata</i>	چندساله	مازریون	الف، توپک	ساقه پوست و برگ	ویسیان
<i>Descorania sophia</i>	علفی یکساله	خاکشیر	خاکشیر	بذر	شرق خرم‌آباد، گیلاوند
<i>Echinophora cinera</i>	علفی چندساله	خوشاریزه کوهستانی	فیاله	برگ	گهر، الیگودرز
<i>Echinopora platyloba</i>	علفی چندساله	خوشاریزه	-	برگ	الیگودرز
<i>Ephedra major</i>	درختچه‌ای	ارمک رنگانگ	همیشه سبز	ساقه، برگ	تجره، نورآباد، هسکوان
<i>Epilobium hirsutum</i>	علفی چند ساله	بیدعلفی،	-	برگ	تجره، نورآباد،

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
<i>Eremurus persicus</i>	پایا	سربیش	زرشک	برگ	نوژیان، تنگه فنی، زاغه، سفید کوه، گلپهو، کاکارضا
<i>Ereostachys pulvinaris</i>	پایا	سنبل بیابانی	گنل	برگ	نوژیان، تنگ فنی، زاغه، هسکوان، گلپهو، کاکارضا
<i>Euphorbia cheriradenia</i>	علفی چند ساله	فرفیون	شیرشیرک	شیرابه	نوژیان
<i>Euphorbia denticulata</i>	علفی چند ساله	فرفیون	شیرشیرک	شیرابه	بابازید
<i>Faba vulgaris</i>	یکساله	باقلا	باقلا	بذر	مناطق مختلف استان کشت می‌گردد
<i>Falcaria vulgaris</i>	دوساله	غازیاقی	پقازو	برگها	چگنی، زاغه، نورآباد، ونایی، ویسیان، بروجر
<i>Ferula feotida.assa</i>	پایا	آنغوزه	بژ	شیرابه	پل دختر میان کوه
<i>Ferula gumosa Boiss</i>	پایا	بادیجه	بژ	شیرابه	سفیدکوه چسکوان
<i>Ficus carica</i>	درختچهای	انجیر خوراکی	انجیر	میوه	کوکلا، پل دختر، ملاوی، مدبه
<i>Ficus carica var. rupestris</i>	درختچهای	انجیر	انجیر	میوه، شیرابه	مدبه، کوکلا، پل دختر، مورانی، ملاوی
<i>Fraxinus excelsior</i>	درخت	زبان گنجشک	ون	برگ و تخم	سفیدکوه، کهمان
<i>Fritillaria imperialis</i>	چند ساله	لاله واژگون	اشک مریم	میوه و پیاز	دارائی، الیگودرز، هسکوان
<i>Fumaria parviflora</i>	یکساله	شاه تره	شاه تره	برگ	خرم‌آباد، شوراب، ویسیان
<i>Fumaria vaillanti</i>	یکساله	شاه تره	شاه تره	برگ	چغلوندی، چغلوندی رنجه
<i>Galium verum</i>	علفی	شیر پنیر	-	سرشاخه	گهر، شول‌آباد، خرم‌آباد، الشتر
<i>Geum urbanum</i>	علفی پایا	علف مبارک	-	ریزوم	الشتر
<i>Glycyrrhiza glabra</i>	علفی پایا	شیرین بیان	ملیم	برگ	بروجرد، ملایر، خرم‌آباد، چغابیل
<i>Gundelia tourneforti</i>	علفی چند ساله	کنگر	کنگر	گل، ساقه	کاکارضا، ویسیان، کوه‌دشت، درود
<i>Heracleum persicum</i>	علفی پایا	گلپر	گلپر	میوه	الیگودرز، گرین
<i>Hippocrepis unisiliqua</i>	علفی یکساله	نعل اسبی	,	اعضای هوایی گیاه	معمولان، پل دختر، خرم‌آباد، چنار
<i>Hordeum vulgare</i>		جو	جو	بذر	گیاه زراعی
<i>Hyoscamus nigra</i>	علفی دوساله	بذر ابنج	بنگ لیل	برگ بذر	خرم‌آباد تاف، زاغه، شول‌آباد، الشتر، نوژیان
<i>Hypericum scaberum</i>	علفی پایا	علف چای	گل راعی	سرشاخه	گهر، خرم‌آباد، تاف، نورآباد، الیگودرز، پرسک، زاغه
<i>Juglans regia</i>	درختی	گردو		برگ، پوست	کهمان، کمالوند
<i>Juniperus excelsa</i>	درختی	ارس	اوس، اورس	سرشاخه	اشترانکوه
<i>Lallemantia iberica</i>	علفی یکساله	لالمانتیا	,	میوه، سرشاخه	ویسیان نثاروله، الشتر، خرم‌آباد شوراب

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
<i>Lathyrus aphaca</i>	علفی پایا	خطر بی برگ	هلره	بذر	سپیددشت
<i>Lythrum salicaria</i>	علفی یکساله	خون فام	،	سرشاخه و گل آذین	چگنی، بروجردسراب چنارستان، ازناگریت، امام زاده احمد، الیگودرز گند مینه، زالبان الیگودرز، تجربه، خرم‌آباد
<i>Malva neglecta</i>	پایا	پنیرک	توله	برگ	زاغه، الیگودرز، مقانک، الشتر
<i>Marrubium vulgare</i>	پایا	فراسیون	،	سرشاخه‌های گل‌دار	پل زال، نورآباد داریاراحمدی، ویسیان، معمولان
<i>Matricaria aurea</i>	دوساله	گل بابونه	گل باینه	گل خشک	پل هرو
<i>Matricaria recutita</i>	علفی، یکساله	بابونه داروئی	-	گل	خرم‌آباد سفید کوه، الشتر، اشترانکوه، ویسیان، نورآباد، نوژیان
<i>Melilotus officinalis</i>	علفی دوساله	یونجه زرد	-	سرشاخه گلدار	رازان
<i>Mentha longifolia</i>	علفی چند ساله	پونه	پنبه	برگ	نوژیان، خرم‌آباد، چگنی، بابازید
<i>Myrtus communis</i>	درختچه‌ای	مورت	مورد	برگ ها	چمشک، ازناگریت، ویسیان
<i>Nasturtium officinale</i>	پایا و آبی	علف چشمه	بلمک، کلشک	گیاه کامل	گرین
<i>Nepeta crispa</i>	علفی چند ساله	مفراح	مفرح	سرشاخه‌های گلدار،	الیگودرز به خمین
<i>Nepeta strausii</i>	علفی	-	-	گیاه کامل	بیدستانه
<i>Nepeta elymatica</i>	علفی چند ساله	پونه سای اشترانکوهی	پونه	سرشاخه‌های گلدار،	ملاوی، دژپل
<i>Nerium oleander</i>	درختچه زینتی	خرزهره	زله	گل، شیرابه، برگ	الشتر هنام، 20 کیلومتری جنوب غرب خرم‌آباد
<i>Nigella arvensis</i>	علفی یکساله	سیاه بذر هرز	سیاه بذر	بذر	چگنی، سراب چنگایی
<i>Nuphar luteum</i>	پایا	لاله مردابی زرد	-	ریزوم و عصاره	کوهدشت
<i>Olea europaea</i>	درخت	زیتون	کلکومه	روغن زیتون، بذر	الیگودرز آب گرمک، پل دختر، ملاوی، دورود داریاب
<i>Ononis spinosa</i>	بوته‌های پایا	خارخر	-	ریشه، برگ و گل	خرم‌آباد، تشکن
<i>Onopordon acantium</i>	علفی	خار پیرزن	-	ریشه و برگ	کاکارضا
<i>Orchis muscula</i>	پایا	ثعلب	-	غده	چگنی پانثار، ملاوی، بیشه
<i>Paliurus spinosa christi</i>	درختچه	سیاه تلو	آهن دره	میوه، ریشه و برگ	چمشک کوگان، گهر، ویسیان، معمولان
<i>Papaver rhoeasa</i>	علفی یکساله	خشخاش	خشخاش زراعی	غنچه‌ها	سفیدکوه، بروجرد، الشتر
<i>Peganum harmala</i>	علفی پایا	اسپند	اسفن	بذر و میوه	

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
<i>Pistacia atlantica</i>	درخت	بنه	کلنگ	شیره گیاه	تخت چان، تنگ فنی، کهمان، سفیدکوه، یافته، کاکارضا، شوراب چنار بگالی، ملاوی، ونایی، ازنا
<i>Pistacia khinjuk</i>	درخت	خنجوک	گلنیک نرمه	میوه	ملاوی، شوراب چنار بگالی
<i>Plantago lanceolata</i>	علفی پایا	بارهنگ سرنیزه‌ای	-	بذر	خرم‌آباد، پل دختر، قلعه رزه، پانسار
<i>Plantago major</i>	پایا	بارهنگ کبیر	-	ریشه، برگ بذر	گهر، خرم‌آباد، پانسار
<i>Plantago psyllium</i>	یکساله، ساقه علفی	اصفرزه	بارهنگ کتانی	بزرگ، بذر	پل دختر، گراشکوه، واشیان
<i>Plantanus orientalis</i>	درخت	چنار	چنار	برگ	خرم‌آباد،
<i>Portulaca oleracea</i>	علفی یکساله	خرفه	پرپلیک	بذر	خرم‌آباد، شوراب، تجره، ویسیان
<i>Punica grantum</i>	درختچه	انار	انار	گل، برگ، میوه، پوست شاخه	چگنی تا تافینه
<i>Pyrus gelabera</i>	درخت	انچوچک	مرو	میوه	تاف، گهر، سفید دشت، هسکوان
<i>Quercus brantii</i>	درخت	بلوط ایرانی		میوه	ملاوی، خرم‌آباد، سفیدکوه، چم تکل، کوه‌دشت
<i>Quercus infectoria</i>	درخت	دارمازو،	دار مازی	پوست، برگ	خرم‌آباد، چم تکل
<i>Reseda luteola</i>	علفی	گونه‌ای ورث	-	بذر، سرشاخه‌های گل‌دار خشک شده	اشترانکوه، کوه‌دشت، چگنی
<i>Rhamnus cathartica</i>	درختچه‌های کوچک	سیاه تنگرس طبی	تنگز	شاخه‌های جوان	درود
<i>Rhaphanus sativus</i>	دوساله	ترپ	ترپ	ریشه غده‌ای	گیاه زراعی در استان
<i>Rheum ribes</i>	علفی چندساله	ریواس	ریواس	دمبرگ و عرق گیاه	سفیدکوه، الشتر، کاکارضا
<i>Rhus coriaria</i>	درختچه	سماق	سماق، ترش	برگ میوه	ونایی، چگنی سماق
<i>Rosa canina</i>	درختچه	نسترن	گل	قسمت گوشتدار و کوزه‌ای	الشتر
<i>Rubus caesius</i>	درختچه کوتاه رونده	تمشک	گل باغی، گل محمدی	برگ، جوانه گل و ریشه	الشتر، تاف تافینه، الشتر کهمان
<i>Salix alba</i>	درخت	بید	بید	پوست درخت	خرم‌آباد سفیدکوه
<i>Salvia hydreange</i>	علفی چند ساله	مریم گلی	گل اروانه	سرشاخه گل‌دار	گهر
<i>Salvia multicaulis</i>	علفی چند ساله	مریم گلی پر ساقه	گل اروانه	سرشاخه گل‌دار	معمولان، ریمله، اشتران کوه، پرسک،
<i>Salvia reuterano</i>	پایا	مریم گلی اصفهانی	شاپنه	اسانس گیاه	گهر، زاغه
<i>Salvia sclarea</i>	دوساله	مریم گلی	شاپنه	سرشاخه گل‌دار	ریمله، شوراب

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
<i>Salvia virgata</i>	علفی، پایا	مریم گلی هرز	-	اسانس	اشترینان، پل هرو
<i>Sanguisorba minor</i>	علفی	توت روباه	-	کلیه اعضای گیاه	سفیدکوه، ریمله، خرم‌آباد، الشتر پرسک، چغلوندی
<i>Satureja khuzestanica</i>	چندساله	مرزه خوزستانی	جاتره	سرشاخه‌های گل‌دار	تنگ فنی کول کنی، پا علم
<i>Satureja macrosiphone</i>	چندساله	مرزه	-	سرشاخه‌های گل‌دار	کوه‌دشت، پل‌دختر
<i>Satureja rechingeri</i>	چندساله	مرزه رشینگری	جاتره	سرشاخه‌های گل‌دار	ماژین
<i>Smyrniium auseri</i>	دوساله	،	پینامه نر	ریشه	خرم‌آباد سفیدکوه
<i>Smyrniium cordifolium</i>	دوساله	آوندل	پینامه ماده	ساقه	خرم‌آباد، چم تکل، سفیدکوه
<i>Solanum nigrum var. nigrum</i>	یکساله، علفی	تاج ریزی	رارژک	برگ، میوه، سرشاخه گلدار	چغلوندی، زاغه، قالی کوه
<i>Solanum nigrum vari homile</i>	یکساله	تاج ریزی	رارژک	میوه	چغلوندی، زاغه، سراب داراب، قالی کوه
<i>Stachys lavandulifolia</i>	پایا دربن چوبی	چای کوه	کلکنه	سرشاخه‌های گلدار	دالانی، زالیان، اشترینان، خرم‌آباد باوی
<i>Tamarix gallica</i>	درخت	گز	گز	پوست	رازان، گهر، شول‌آباد، نوژیان، الشتر، چگنی، اشترانکوه، بزوی
<i>Tanacetum parthenium</i>	دو یا چندساله	بابونه گاوی	-	گل	کهمان
<i>Teucrium orientalis</i>	علفی چند ساله	مریم نخودی	-	سرشاخه‌های گلدار	زاغه، درود، سفره کوه
<i>Teucrium polium</i>	پایا کرکینه پوش	مریم نخودی	-	سرشاخه‌های گلدار	عمارات، کاکارضا، الشتر پرسک، تی
<i>Thymus daenensis</i>	پایا بوته‌ای	آویشن	ازبوه، ازگوه	سرشاخه‌های گلدار	کاکارضا، گلپوه، قالی کوه، الیگودرز،
<i>Thymus eriocalyx</i>	بوته‌ای پایا	آویشن	ازبوه	سرشاخه‌های گل‌دار	الشتر پرسک، کمندان، کهمان،
<i>Thymus falax</i>	بوته‌ای پایا	آویشن	ازبوه	سرشاخه‌های گل‌دار	الیگودرز دره دایی
<i>Tragapogon caricifolius</i>	پایا	شنگ	شنگ	برگ، میوه	گهر، شول‌آباد، ملاوی، الشتر، معمولان، خرم‌آباد، ریمله، الشتر، سفیدکوه
<i>Tribulus terrestris</i>	علفی	خارخسک	پی کوله	ریشه، میوه	خرم‌آباد
<i>Typha latifolia</i>	پایا تالابی آبی	لوفی کربی	کر پی	ریزوم	ازنا
<i>Ulmus minor</i>	درخت	اوجا	وزم	پوست ثانویه	چگنی
<i>Urtica dioica</i>	علفی چندساله	گزنه	گزنه	ریشه	گراشکو
<i>Vaccaria pyramidata</i>	علفی، یکساله	صابونک	سی گلینه	بذر، ریشه	خرم‌آباد سفیدکوه، هکسوان
<i>Veronica anagallis aquatica</i>	یکساله، پایا	سبزاب آبی	-	گیاه کامل	الیگودرز کاظم‌آباد، گهر، اکبر‌آباد، زاغه، قلعه خانی

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
<i>Vicia ervilia</i>	علفی، تیره بقولات	گاو بذر	گاینه	آرد بذر	نوزبان
<i>Viola tricolor</i>	یک، دو ساله	گل بنفشه	بنفشه	سرشاخه‌های گلدار	خرم‌آباد، سفیددشت، گل‌هو، الشتر، سفیدکوه، کاکارضا، رومشکان
<i>Viscum album</i>	درختچه	دارواش	چکم	میوه، گل	دورود داراب
<i>Vitex pseudo negundo</i>	درختچه	پنج انگشت	کرف	میوه، سرشاخه‌های گلدار	ملاوی، خرم‌آباد، شوراب، تشکن، کوه‌دشت، پل دختر
<i>Vitic vinifera</i>	درختچه	مو، تاک	مو	میوه، برگ	پرسک، تی
<i>Ziziphora clinopodium ides</i>	چندساله	کاکوتی	پونه کوهی	اعضای هوایی گیاه	رازان، اشترانکوه، الیگودرز، گریت، زاغه
<i>Ziziphora tenuir</i>	یکساله	گونه‌ای کاکوتی	-	اعضای هوایی گیاه	پارک جنگلی، چم قلندر، سیاهپوش
<i>Ziziphus jujuba</i>	درختچه	عناب	عنو	میوه	الیگودرز
<i>Ziziphus nummularia</i>	درختچه	کنار پارسی	رملیک، دره	میوه، برگ	ملاوی، پل دختر کول کنی، واشیان

جدول (3) گیاهان دارای مصارف سنتی خاص در استان لرستان (مطالب این جدول باورهای مردم لرستان در خصوص گیاهان دارویی است)

Adiantaceae

Veners Adiantum Capillus

پر سیاوش، خون سیاوش

جهت درمان عفونت‌های ریوی و نزله، نوعی شربت تهیه و مصرف می‌گردد. همچنین برگ‌های له شده آن جهت کاهش درد محل گزش مار به کار می‌رود. خاکستر سوخته آن مخلوط با آب برای درمان شوره سر مصرف می‌شود.

Anacardiaceae

Pistacia atlantica

بنه، گلنگ

برای درمان زخم‌های عفونی صمغ را حرارت داده تا نرم شود، سپس آن را روی موضع قرار می‌دهند، در عفونت‌های ریوی صمغ را روی حرارت قرار داده تا بسوزد و دود حاصله تنفس می‌گردد. برای جلوگیری از پیشرفت پوسیدگی دندان، مقداری صمغ سوخته را در موضع پوسیدگی قرار می‌دهند برای درمان ورم معده و زخم اثنی عشر به اندازه یک فندق از صمغ خام همراه با شکر هر روز ناشتا مصرف می‌گردد.

Pistacia Khinjuk

خینجوک، کلنگ نرمه

از میوه‌های رسیده بعنوان تنقلات و جهت رفع سنگینی معده و نفخ استفاده می‌گردد. برای درمان چشم درد و ریزش مو صمغ را سوزانده دوده حاصله را به چشم می‌رسانند.

Rhus Coriaria

سماق، تورسماق، ترش

در موارد کم اشتها میوه را به صورت پودر مصرف می‌گردد. در دامپزشکی جهت درمان زخم دهان دام‌هایی نظیر گاو و گوسفند مورد استفاده قرار می‌گیرد.

Asteraceae

Achillea Phyllia

بومادران، برنج داس

و *Achillea Wilhelmsii* برای درمان دل درد، سوء هاضمه بصورت دم کردنی مصرف می‌گردند.

Equinops Spp

شکر تیغال، فن شکر وک

جهت درمان زخم‌ها، ساقه را پس از خشک کردن پودر نموده روی محل زخم می‌پاشند.

Gundelia tornefortii

کنگر

جهت درمان زخم‌های ناشی از سوختگی که عفونی شده اند مخلوط خاکستر گل‌های کنگر با شیر یا خامه اسفاده می‌گردد. همچنین برای دفع انگل

<i>Artemisia annua</i>	های روده ای کنگر را در شیر پخته و مصرف می کنند . درمنه، خرس داری
<i>Trogopogon Caricifolium</i>	برای درمان عفونت‌های پوستی در انسان و دام و نیز در موارد سرمازدگی به صورت ضماد مورد استفاده قرار می گیرد. گونه‌ای سنگ
<i>Matricaria aurea</i>	جهت تنظیم فشار خون و پایین آوردن چربی خون، تمام پیکره گیاه و به ویژه گلها به صورت چای مصرف می گردد. بابونه، گل بابونه، گل بوینه، گل خاینه جهت درمان دل درد، نفخ، سرما خوردگی و عفونت‌های زنانه به صورت چای و بخور مصرف می گردد .

Brassicaceae

<i>Descorania Sophia</i>	خاکشیر برای درمان سرگیجه به مدت 2 ساعت در آب خیسانده، سپس مصرف می گردد. جهت درمان اسهال بصورت یخ مال و بدون آب. برای دفع کرم‌های روده‌ای آنرا جوشانده با نبات شیرین و ناشتا مصرف می گردد.
<i>Nasturtium Officinale</i>	علف چشمه، بلمک برای درمان درد مفاصل و روماتیسم، تمام پیکره رویشی گیاه را اندکی حرارت داده، بصورت گرم در محل دردناک قرار داده می شود.

Lorantaceae

<i>Viscum album</i>	دارواش، چکم، نوکه برای سرباز کردن دمل‌های پوستی و زدودن موهای زاید بدن، میوه پخته دارواش مورد استفاده قرار می گیرد.
---------------------	--

Euphorbiaceae

<i>Euphorbia Spp</i>	فرفیون، شیر شیرک برای درمان میخچه و زگیل، شیرابه گیاه را دو یا سه بار روی موضع اثر می دهند.
----------------------	--

Fagaceae

<i>Quercus branti</i>	بلوط، بلی پوست نازک داخل میوه با نام محلی جفت، جهت زخم و جراحات دستگاه گوارش به مقدار کم به صورت چای مصرف می شود. میوه بلوط بصورت بوداده و پودر شده جهت درمان اسهال بصورت مخلوط با ماست مصرف می گردد.
<i>Quercus infectoria</i>	بلوط دارمازو، دارمازی در درمان سوءهاضمه، به عنوان داروی ملین از گز علفی استفاده می گردد. انواع گال‌های ایجاد شده توسط حشرات مازوج زرد و سبز جهت تسکین درد دندان مورد استفاده قرار می گیرد (مازوج را پودر نموده روی دندان قرار می دهند).

Juglandaceae

<i>Juglans regia</i>	روماتیسم مفصلی جهت تسکین درد مفاصل برگها را جوشانده سپس با مقداری آرد و نمک مخلوط و در موضع قرار می دهید.
----------------------	--

Lamiaceae

<i>Eremostachys laevigata & Eremostachys Pulvinata</i>	گونه ای سنبل بیابانی، گنل جهت ضد عفونی دستگاه اداری و تناسلی بویژه در زنان، همچنین در موارد مارگزیدگی برگها را پس از جوشاندن در محل مارگزیدگی قرار می دهند و در تهیه رنگ‌های زرد در رنگرزی الیاف پشم جهت بافت فرش و جاجین (ماشته) مورد استفاده قرار می گیرد. جهت تسکین درد ناشی از گزش حشرات از جوشانده برگهای خشک گیاه استفاده می گردد.
<i>Mentha logifolia</i>	پونه، پینه، گل پینه جهت دفع صفرا، مقداری پونه را با دو بذر اسفند در یک لیوان آب جوشانده با قدری عسل یا نبات شیرین و سپس مصرف می گردد. برای رفع نفخ، کم اشتهایی و سنگینی معده به صورت تازه و یا خشک بصورت چای مصرف می گردد .
<i>Salvia hydreange & Salvia multicaulis</i>	گل آرونه جهت رفع سرماخوردگی و تقویت عمومی سرشاخه‌های گل دار به صورت چای مصرف می شود .
<i>Stachys lavandulifolia</i>	چای کوهی، کلکنه درمان سرماخوردگی، سرشاخه‌های گلدار به صورت چای مصرف می شود .

<i>Teucrium Polium</i>	گلپوره، حلیه جهت رفع اخلاط و مشکلات تنفسی همچنین مسمومیت های سبک سرشاخه‌های گلدان به صورت جوشانده مصرف می گردد .
<i>Satureja khuzestanica, S. rechingeri</i>	مرزه خوزستانی، مرزه رشینگری جهت درمان سنگ‌های مجاری ادرار، زالو گرفتگی، دفع انگل‌ها در دام‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.
<i>Thymus daenensis, T. Kotschyanus, T. Pubescens, T. Falax, T. eriocalyx</i>	آویشن جهت درمان سرماخوردگی و آسم و تب و خستگی و سیاه سرفه و عدم دفع ادرار و اختلالات کلیوی به صورت چای یک یا دو فنجان در روز و همچنین جهت ناراحتی های گوارشی از قبیل نفخ معده و به عنوان ادویه در تهیه اغذیه گوشتی به ویژه کباب مصرف می شود .
<i>Ziziphora clinopodioides</i>	گونه‌ای کاکوتی، پونه کوهی تقویت دستگاه گوارش به صورت چای مصرف می گردد .
<i>Ziziphora tenuior</i>	گونه‌ای کاکوتی تقویت دستگاه گوارش به صورت چای مصرف می گردد .

Liliaceae

	بن سرخ، سورپا <i>Allium haementhoides</i> جهت درمان ناراحتی‌های کلیوی بخصوص دفع سنگ‌های کلیوی و تسکین دردهای گوارشی و روماتیسمی، بصورت دم شده و یا به شکل آتش همراه با برنج مصرف می‌شود که در درمان سرما خوردگی مؤثر است .
<i>Allium hirtifolium</i>	موسیر ، ذیل جهت درمان رطوبت و دردهای مفصلی و تنظیم فعالیت دستگاه گوارش پس از شیرین شدن در داخل ماست یا دوغ و قبل از شیرین شدن همانند سیر در تهیه غذا مورد استفاده قرار می‌گیرد .
<i>Fritillaria imperialis</i>	لاله سرنگون، اشک مریم جهت درمان دمل های چرکی ، پیاز را پس از خشک کردن بصورت پودر در آورده و در محل دمل می‌بندند و یا پیاز تازه را کوبیده مصرف می‌کنند برای تحمل زایمان و کاهش درد ناشی از آن خمیر پیاز لاله سرنگون روی شکم زانو می‌بندند .
<i>Eremurus Persicus</i>	گونه‌ای سریش، زرشک جهت درمان کم اشتهاپی و پیش‌گیری از تصلب شراین به کار می‌رود . همچنین ضماد آن برای جوش خوردن استخوان شکسته و انقباض عضلات مصرف می‌گردد .
<i>Nectaroscordeum tripedale, N. coelzi</i>	پیاز تابستان لرستانی، انشک به صورت تازه خوری و یا خشک شده در تهیه غذا و جهت درمان دردهای رماتیسم مصرف می‌گردد

Malvaceae

	گل هیرو، گل ختمی <i>Althaea officinalis</i> جهت درمان استفراغ ریشه را با شیر پخته و تا بند آمدن استفراغ مصرف می‌گردد .
<i>Malva neglecta</i>	پنیرک، توله درمان گلودرد برگ ها ، گلها و میوه آن را جوشانده روزی سه قاشق غذاخوری مصرف می‌شود .

Moraceae

<i>Ficus Carica</i>	انجیر، کره جهت درمان زگیل شیر خارج شده از گیاه در اثر کندن میوه یا برگ چند نوبت بررسی زگیل مالیده می‌شود . جهت درمان تنگی نفس و اسهال میوه انجیر را با شیر جوشانده و مصرف می‌شود .
---------------------	---

Papilionaceae

<i>Faba vulgaris</i>	باقلا، باقله جهت تسکین درد دندان مخلوط باقلای پخته و صمغ زرد (ژوی) مورد استفاده قرار می‌گیرد . برای تسکین دردهای ناشی از کوفتگی و رفع ورم پستان (به علت تجمع شیر) و جهت سرباز کردن دمل و خروج چرک ، مخلوط آرد باقلا ، آرد جو ، سرکه و نعنا پخته را در موضع می‌بندند . برای درمان موهای زائد صورت در خانم ها پس از کندن موهای مذکور خمیر حاصل از پودر باقلا در آب لیمو را بصورت ماسک مورد استفاده قرار می‌گیرد .
----------------------	--

Glycyrrhiza glabra

شیرین بیان، ملیح، بله
درمان ناراحتیهای دستگاه گوارش مانند زخم روده، ریزوم را جوشانده شیره غلیظی از آن تهیه سه نوبت در روز مصرف می گردد. از مخلوط شیرابه غلیظ حاصل از جوشاندن زیوم و زرده تخم مرغ ضمادی به دست می آید که رب سوز نامیده می شود و برای شکسته بندی مورد استفاده قرار می گیرد.

Plantaginaceae

*Plantago lanceolata, Plantago major**Plantago Psyllium*

یارهنگ، خارچنک
جهت درمان زخم های موجود در دهان (آفت) برگ های گیاه را پس از شستشو در دهان جویده ولی خورده نشود.
بارهنگ، بالنگو
درمان زخم ها و آبسه ها از جوشاندن بذر آن لعابی به دست می آید که بر روی موضع گذاشته می شود.

Polygonaceae

Rheum ribes

ریواس، ریواس
درمان نرمی استخوان و تقویت بینایی دم برگ و ساقه به صورت عرق مصرف می شود.

Punicaceae

Punica granatum

انار
در درمان اسهال بزرگسالان انار را در خمیر گرفته در آتش گذاشته پس از پخته شدن مصرف می گردد.

Rosaceae

Amygdolus lycioides

بادام کوهی، ارژن، ارژه
صمغ حاصل از آن با نام محلی ژوی جهت تسکین درد دندان و شستشوی موی سر مخلوط با زرده تخم مرغ مصرف می گردد. جهت دفع انگل های روده ای از جوشانده برگ آن استفاده می گردد.

Cerasus mahalab

محلبه، ملهو
جهت درمان عفونت بویژه عفونتهای با منشاء سرماخوردگی میوه را پخته و آب آن را می نوشند. همچنین جهت تسکین دردهای روماتیسمی مخلوط مغز بذر محلب و روغن حیوانی را به صورت ضماد در موضع دردناک قرار می دهند.
نسترن، گل باغی، گل باخی *Rosa canina*
ضد سم مار، گلبرگ ها را کوبیده در محل نیش مار قرار می دهند درمان یبوست های مزمن و میکروب کش مخلوط با ماست و دوغ مصرف می گردد.

Rhamnaceae

Rhamnus catharica

سیاه تنگوس طبی، تینگز
جهت پایین آوردن فشار خون و درمان نارحتی های کلیوی، جوشانده حاصل از شاخه های آن مصرف می گردد.
سیاه تلو، آهن دره *Paliurus spina*
به منظور درمان خونریزی لثه، مقداری از میوه آن را جوشانده، به عنوان دهان شویه مورد استفاده قرار می گیرد.

Solanaceae

solanum nigrm var. nigrum

تاج ریزی رارژک
در موارد یبوستهای مزمن میوه گیاه بصورت تازه یا خشک شده مصرف می گردد.

Thymelaeaceae

Daphne mucronata

دافنه، توی لک، الف
جهت درمان زگیل از پوست تازه و یا خشک آن استفاده می گردد از ریشه و ساقه آن نوعی سرمه تهیه می شود و اعتقاد براین است که بینایی را تقویت و از آب مروارید جلوگیری می نماید.

Ulmaceae

Ulmus minor

اوجا، وزم
درمان نازایی، شاخه های جوان و پوست درخت را جوشانده شیره حاصله بصورت شربت مصرف می شود. شکسته بندهای محلی جوشانده برگ و پوست آن را با پیه گوسفند برای درمان شکستگی مورد استفاده قرار می دهند.

Umbelliferae

باریجه، بیژ، بژ

<i>Ferula ovina</i>	در هنگام ختنه کودکان در آتش انداخته و اعتقاد براین است که مانع رسیدن بوهای مضر به فرد می‌گردد . کما، کمه
<i>Ferula angulata</i>	در درمان کمر درد قسمتهای هوایی و ریشه به صورت پخته روی محل قرار داده می‌شود . چویل، چوپر
<i>Smyrniium cordifolium</i>	درمان دردهای کلیوی، ساقه و برگ بصورت چای مصرف می‌گردد دم کرده آن جهت رفع نفخ شکم حیوانات به کار می‌رود . آوندل، پینومه، آنول ریشه و ساقه بعنوان یک ماده غذایی بصورت خام یا پخته مصرف می‌گردد .

که بسیاری از آنها دارای اهمیت خاصی در صنایع مختلف می‌باشند .

طبق بررسیهای بعمل آمده در منابع مختلف 96 گونه گیاهان دارویی از استان گزارش گردیده بود. که در طی این تحقیق 151 گونه گیاه دارویی از سطح استان جمع‌آوری و شناسایی گردید. در مقایسه با گیاهان دارویی جمع‌آوری شده در استان‌های بوشهر 70 گونه (6)، هرمزگان 113 گونه (7)، مرکزی 144 گونه (8)، کردستان 144 گونه (9)، تنوع بیشتری نشان می‌دهد اما در مقایسه با استان‌های زنجان 163 گونه (10)، همدان 315 گونه (11)، قزوین 250 گونه (12)، به نظر می‌رسد که از تنوع کمتری برخوردار است. لازم به ذکر است با توجه به وسعت استان و وجود کوه‌های عظیم اشترانکوه، سفید کوه، گرین و میان کوه که دست رسی به آنها بسیار مشکل و در بعضی قسمت‌ها با تجهیزات موجود غیر ممکن است. تعدادی از نمونه‌های گیاهی با خواص دارویی جمع‌آوری نشده باشند. بنابراین در آینده و در تحقیقات دیگر امکان افزوده شدن گیاهان جدیدی به فهرست گیاهان دارویی استان لرستان وجود دارد.

نتایج بدست آمده از اجرای این پژوهش می‌تواند به صورت یک هسته مرکزی جهت گسترش فعالیت در زمینه‌های مختلف از قبیل اجرای طرحهای تحقیقاتی در خصوص اثرات درمانی آنها، اهلی نمودن و کاشت در سطح وسیع، احداث

جدول شماره 3- مهمترین تیره‌های گیاهی بر حسب درصد گونه‌های جمع‌آوری شده

ردیف	تیره	درصد
1	Anacardiaceae	4
2	Asteraceae	10/9
3	Cruciferae	5/4
4	Lamiaceae	12
5	Liliaceae	6/1
6	Papilionaceae	9/5
7	Rosaceae	8/2
8	Umbelliferae	8/2

بحث و نتیجه گیری

انجام این پژوهش، گام مثبتی در جهت شناخت بهتری از موقعیت گیاهان دارویی و نیز توانمندی‌های استان در امر شناسایی گیاهان دارویی، فرآورده‌های جنبی آنها جهت استفاده در صنایع تبدیلی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که این استان از نظر گسترش و پراکندگی گیاهان دارویی و فرآورده‌های فرعی بسیار غنی و دارای ارزش اقتصادی زیادی است که با استفاده‌های معقول و منطقی، می‌توان به نحو شایسته‌ای از آنها استفاده نمود.

وضعیت خاص پستی بلندی‌های استان (حداقل ارتفاع 330 متر در منطقه پل ز ال و حداکثر ارتفاع 4050 متر در اشترانکوه). آبهای سطحی فراوان و مخازن آب زیرزمینی غنی، وجود بیش از 1/5 میلیون هکتار جنگل و مرتع و اقلیم متنوع سبب تنوع چشمگیر پوشش گیاهی استان گردیده است

واحدهای صنعتی تبدیلی و بسته بندی گیاهان مذکور مورد استفاده قرار بگیرد.

همچنین اشتغال بخشی از نیروی کار فعال در مراحل مختلف تهیه، تولید و عرضه اینگونه گیاهان و مهمتر از همه جلوگیری از بهره برداری های بی رویه توسط سودجویان گامی در حفظ ذخائر ژنتیکی گیاهی استان و کشور است. وجود گیاهان دارویی نادر، در معرض خطر انقراض و انحصاری در بین گیاهان معرفی شده استان ضرورت توجه به این گیاهان را دو چندان می نماید. بعلاوه تجربیات بدست آمده می توانند در افزایش اطلاعات دست اندر کاران، علاقمند و خصوصاً افرادی که مایل به کار در این زمینه هستند، مفید واقع گردد.

از آنجائیکه گیاهان دارویی کاربرد وسیعی در صنایع داروسازی، لوازم بهداشتی و آرایشی غذایی... دارند، لذا پیشنهاد می گردد کلکسیون از این گیاهان بصورت زنده تهیه گردد. و سپس به مطالعه اثر فاکتورهای اکولوژی نظیر، نوع خاک، زمان و روش کاشت، میزان و روشهای مختلف آبیاری، اثر مقادیر مختلف کود... بر کیفیت و کمیت مواد مؤثره گیاهان بصورت طرح های جداگانه پرداخته شود.

ارائه شیوه های کاشت، تکثیر و تولید گونه های بومی مورد نیاز صنایع مختلف، ترغیب بهره برداران به کاشت اینگونه گیاهان به جای بهره برداری از طبیعت می تواند گامی در حفظ ذخایر مهم گیاهی استان و همچنین کوتاه نمودن دست سودجویان از طبیعت باشد.

برقراری ارتباط با بازار جهانی گیاهان دارویی و تعیین اولویت های آنها، استاندارد سازی گیاهان دارویی کاشته شده و محصولات نهایی یا حد واسط جهت یافتن بازارهای خارجی از اهمیت خاصی برخوردار است. همچنین معرفی گیاهان دارویی بومی استان و بازار یابی آنها از مسائلی است که باید مورد توجه قرار بگیرد. تشکیل تعاونی هایی از فارغ التحصیلان رشته های تولیدات گیاهی و سایر رشته های کشاورزی جهت تولید و فرآوری گیاهان دارویی و بهره برداری از اراضی درجه دو جهت کاشت اینگونه گیاهان احداث و راه اندازی واحدهای صنعتی کوچک اسانس و عرق گیری می تواند گامی مؤثر در ایجاد اشتغال و درآمد در استان باشد.

References

1. Ghahreman A, Flora of Iran in natural colors, Tehran, Iran, 1980-1999; 1-18.
2. Mobayen S, Flora of Iran, Tehran University, Tehran, Iran, 1955-1980; 1-4.
3. Rechinger K, Flora iranica, 1963-1982; No: 162, 161, 158, 157, 154, 152, 151, 150, 149, 147, 145, 144, 140, 139, 136, 126, 125, 123, 122, 121, 120, 117, 112, 110, 95, 90, 70, 66, 68, 56, 34, 32, 26.
4. Davis PH, Flora of turkey and the east Aegean Island, University of Edinburgh, 1970; 3.
5. Asadi M, Flora of Iran, Research Institute of Forest and Reanglands, Tehran, Iran, 1980-2005; 6-7, 14-15, 24-25, 27, 34-35, 37-40, 43, 49- 51
6. Gholami F, Medicinal plants of Bushehr province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants, 2004; 20: N0.(2)
7. Soltani MA, Medicinal plants of Hormozgzn province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants, 2001; 8: N0.(0).
8. Mirdavoodi HR, Idetification of Medicinal plants of Markazi Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants, 2007; 23: N0.(4).
9. Hoshidari F, Medicinal plants of Kordestan Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2009; 25: N0.(1).
10. Musavi A, Medicinal plants of Zanjan Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2004; 20: N0.(3).
11. Kalvandi R, Idetification of Medicinal plants of Hamedan Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2003;23: N0.(3).
12. Akbariniya A, Collection and Idetification of Medicinal plants of Qazvin Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2002; 16: N0.(0).